

EDITH PIJPERS-STREEFKERK is trainer en coach bij het Marnix Onderwijscentrum in Utrecht, docent aan de schoolleidersopleiding Penta Nova en betrokken bij het geschiktheidsonderzoek en de opleiding van zij-instromers, e.pijpers@hsmarnix.nl

UIT DE PRAKTIJK

Veel zij-instromers komen het onderwijs binnen met een enorme motivatie. Ze willen hun talenten en aspiraties verbinden aan de bekwaamheden die nodig zijn voor het leraarschap. Om dit te laten slagen is van zowel de zij-instromer als de school grote inzet nodig. Het bijzondere verhaal van zij-instromer Anas Elgart op basisschool El Amien laat zien wat dit kan opleveren: een betrokken, bevlogen en bekwame leraar die van waarde is voor de leerlingen, de school en het onderwijs.

DE REIS VAN EEN 'HELD'

ZIJ-INSTROMERS BEGELEIDEN OP DE WEG NAAR BEKWAAMHEID

De Marokkaanse Nederlander Anas Elgart is een voorbeeld van een zij-instromer die uit volle overtuiging de overstap naar het onderwijs maakte. Hij is betrokken en bevlogen, je zou hem een man met een roeping kunnen noemen. In dit artikel vertelt hij zijn verhaal. Ook komen een leidinggevende en twee begeleiders aan het woord over hun ondersteunende rol in zijn ontwikkelproces naar bekwaam leraar.

ROEPING

Elgart werkt al een aantal jaar als budgetbeheerder binnen een afdeling voor schuldhulpverlening als hij besluit gehoor te geven aan zijn verlangen om over te stappen naar het primair onderwijs. Door zijn werk ziet hij de ellende in gezinnen. Zelf woonde hij als kind in 'krachtwijken' zoals Kanaleneiland in Utrecht. Over zijn jeugdervaringen zegt Elgart: 'Het ontbrak ons aan rolmodellen die het op een eerlijke manier vergeschopt hadden. Jongeren keken met bewondering naar hun helden met scooters en andere bezittingen. Maar deze rolmodellen waren niet begaan met de jeugd en de wijk, ze hadden veelal geen positieve intenties. Goede intenties zag ik wel bij de meeste ouders. Ze werkten hard en spoorden hun kinderen aan om te studeren en zich te ontwikkelen. Maar wij als kinderen zagen vooral de armoede. Er waren geen inspiratiebronnen; mensen die het gemaakt hadden met een studie, in een mooie auto reden en iets teruggaven aan de buurt.'

KEUZE

Elgart groeit toe naar een ingrijpende beslissing. Hij kiest voor een nieuw vak: het leraarschap. Hij gaat werken bij Stichting Nederlandse Islamitische Scholen, met twee basisscholen in Amsterdam. Elgart start zijn zij-instroomperiode op El Amien 2 in Bos en Lommer en gaat later naar El Amien 1 in Osdorp. Elgart kiest bewust voor het primair onderwijs. En hij verkiest Amsterdam boven Utrecht, de omgeving waar hij woont en is opgegroeid. In Amsterdam zijn het lerarentekort

en de problematiek in de achterstandswijken zoveel groter. Hij heeft zelf ervaren hoe het is om op te groeien in een omgeving die getekend is door armoede. Hij weet wat de

HET OERVERHAAL VAN 'DE HELD'

De meeste zij-instromers maken hun overstap naar het onderwijs, omdat ze zoeken naar een baan waarin ze van betekenis kunnen zijn. Zo'n overstap vraagt moed. De zij-instromer weet in zijn oude vak (bijna) alles en moet in de onbekende wereld van het onderwijs vrijwel opnieuw beginnen met het verwerven van kennis en vaardigheden. Deze ingrijpende overstap laat zich vergelijken met het concept van 'de reis van de held'. Dit concept is afkomstig uit een studie (1949) van de Amerikaanse filosoof en literatuurwetenschapper Joseph Campbell, die talloze mythen bestudeerde en zich liet inspireren door de psychoanalyse van Carl Jung. Campbell ontdekte een universele grondstructuur in de vele verhalen. Deze start met een lokroep. Er knaagt iets, er wordt een appel ervaren om op reis te gaan. De held stapt in het onbekende en ontmoet onderweg obstakels en beproevingen. Het vraagt geschiktheid en moed om deze te overwinnen. Gelukkig zijn er helpers; inspiratie- en ondersteuningsbronnen. Zij gidsen en behoeden de held voor ongelukken. Het verhaal eindigt als de held zijn bestemming vindt. Dan is zijn oorspronkelijke verlangen – waarmee de reis begon – vervuld, en nu bemoedigt de held op zijn beurt anderen om op reis te gaan.

In dit artikel wordt dankbaar gebruikgemaakt van dit symbolische verhaal. Ook zij-instromers laten in hun 'verhaal' hun vertrouwde wereld achter om een 'reis vol beproevingen' te starten. En, net als de held in het oerverhaal, hebben ze steun- en hulpbronnen nodig om hun bestemming te bereiken.

Anas Elgart en een leerling, bij het uitgaan van de school

invloed van de straatcultuur en groepsdruk kan zijn op de keuzes die jongeren maken. Elgart: 'Ik wil leerlingen laten ervaren dat het leven betekenisvol kan zijn, ook als je woont in een achterstandswijk. In het primair onderwijs kan ik het meest teweegbrengen. Want hier wordt de basis gelegd en kan ik relaties met leerlingen aangaan.'

LEIDINGGEVENDEN KUNNEN EEN TELOORGANG VAN ZELFVERTROUWEN EN BEVLOGENHEID BIJ ZIJ-INSTROMERS VOORKOMEN

TRANSITIE

Als Elgart eenmaal de overstap heeft gemaakt, is de rol van de hulpbronnen van groot belang. Op El Amien 2 wordt Elgart begeleid door de intern begeleider. Zij zegt: 'Anas was in feite een leek binnen het onderwijs en moest heel veel dingen nog leren. Hij begon heel stilletjes, lichtjes onzeker, de kat uit de boom kijkend, maar vol motivatie en met een groot hart voor kinderen. Hij vertelde al snel dat de kinderen zijn drijfveer zijn en dat hij iets wil betekenen voor de maatschappij. Dit komt ook voort uit zijn geloof, de islam. Dit was en is zijn inspiratiebron. Anas is zich bewust van de invloed die een leraar heeft. Hij ziet de leraar als rolmodel, ook dat komt voort uit zijn levensovertuiging.'

Elgart moet nog veel leren, maar heeft heel krachtige drijfveren die verbonden zijn aan zijn visie op het leraarschap. Dit geeft hem richting en houvast. Manon Ruijters en haar collega's benadrukken in het boek *Mijn binnenste buiten* het belang van kennis van je professionele identiteit (Ruijters, Van Luin & Wortelboer, 2018). Volgens de auteurs maakt een transitie je kwetsbaar. Het kan leiden tot positieve transformatie, tot vergroting van inzicht en professionele ontwikkeling, maar kan ook verlies van energie, verwarring en stagnatie veroorzaken. Leidinggevend en begeleiders vormen de hulpbronnen tijdens de reis en transitie van zij-instromers. Het begeleiden van de transitie vraagt van hen om aandacht te hebben voor de specifieke kenmerken van zij-instromers en om hun ontwikkeling te monitoren en vertrouwen te bieden. Zo kunnen hulpbronnen voorkomen dat een periode van verwarring uiteindelijk leidt tot teloorgang van zelfvertrouwen en bevologenheid en zelfs tot het voortijdig afbreken van de reis.

CRISIS

Elgarts begeleider op zijn eerste school vertelt over de crisis die hij doormaakte in de beginperiode: 'Anas heeft heel moeilijke momenten gekend. Hij heeft een groot verantwoordelijkheidsgevoel en er werd van alles van hem verwacht door ouders en school. Ik heb momenten gezien waarin hij het echt even niet meer zag zitten en zich terugtrok. Dit had te maken met de werkdruk, maar ook met zijn karakter. Anas wil dingen goed doen en had het gevoel dat hij tekortschoot. Hij vond het lastig om aan te geven wat hij nodig had. Als begeleider moest ik dat soms echt uit hem trekken. Het duurde even voor Anas

inzag wat hij voor de leerlingen betekende. Toen hij de leerlingen zag groeien, in zelfvertrouwen maar ook in leerresultaten, en dit ook van de leerlingen, collega's en ouders terugkreeg, werd hij stabiel en stond hij ook anders voor de klas. Hij werd positiever.'

Ook de opleiding vormt een hulpbron. Tijdens de coachings- en intervisiebijeenkomsten hoort Elgart over de 'cirkel van invloed en betrokkenheid' (o.a. Covey, 1989). Hij maakt kennis met het begrip 'professionele identiteit' (o.a. Ruijters, Van Luin & Wortelboer, 2018) en leert zijn drijfveren te verbinden aan nieuwe kennis en vaardigheden. Dit helpt hem om de crisis die hij ervaart een positieve wending te geven. Hij ontwikkelt zich van een bewust onbekwame naar een bewust bekwame leraar. Hij is weer in staat zijn aspiraties als uitgangspunt te nemen en kan steeds beter de leraar zijn die hij voor ogen heeft.

DE STEUN VAN HULPBRONNEN

Elgart zegt over zijn beginperiode: 'Ik voelde me erg op mijzelf teruggeworpen. Ik voelde me zo verantwoordelijk voor de achterblijvende leerlingresultaten. Op een gegeven moment ervoer ik een echte crisis. Toen ik dat eenmaal durfde te delen is de steun van een collega van groot belang geweest. Hij liet me zien dat de leerlingen in mijn groep voor het eerst sinds lange tijd weer met plezier naar school gingen en vertrouwen in mij hadden. Natuurlijk was ik verantwoordelijk voor de leerlingresultaten, maar ik niet alleen. De groep had al lange tijd geen stabiele koers meer gevaren.'

'IK VOEL MIJ ALS ZIJ-INSTROMER HET MEEST GESTEUND IN MIJN ONTWIKKELING ALS IK VERTROUWEN ERVAAR'

Elgart gaat inzien dat hij zelf een proactieve houding aan kan nemen als het gaat om coaching en begeleiding. Deze proactieve houding wordt door zijn leidinggevende en begeleiders gewaardeerd. Ze zien zijn betrokkenheid en zijn wil om te leren. Elgart: 'Ik voel mij als zij-instromer het meest gesteund in mijn ontwikkeling als ik vertrouwen ervaar. Als mijn leidinggevende mij een luisterend oor biedt en mij serieus neemt, ook al heb ik nog niet de volledige kennis van het onderwijs. De gedrevenheid en het doorzettingsvermogen die ik zie bij mijn leidinggevers, zorgen ervoor dat ik ook alles op alles zet om het beste ervan te maken.' Het wederzijdse vertrouwen dat is ontstaan zorgt voor een situatie die winst oplevert voor de zij-instromer en de school.

OVERWINNEN VAN OBSTAKELS

Als Elgart bij de start van een nieuw schooljaar van school wisselt en naar El Amien 1 in Osdorp gaat, komt de begeleiding aanvankelijk moeizaam op gang. De 'held' in dit verhaal ondervindt nieuwe obstakels. Elgart ervaart frustratie en heeft het gevoel dat hij zich niet maximaal kan ontwikkelen. Hij

heeft echter inmiddels geleerd dat hij zelf een belangrijke rol kan spelen bij het creëren van zijn eigen kansen en gaat het gesprek aan. De stichting kampt met grote personeelstekorten, maar ziet ook dat begeleiding van startende leraren van groot belang is en besluit om een externe coach in te schakelen. Linda Sweering neemt de begeleiding van Elgart voor haar rekening en werkt samen met hem aan de versterking van zijn leerkrachtvaardigheden.

Elgarts leidinggevende op El Amien 1, Laura Nieuwenhuijze, vertelt: 'We zijn blij met de beslissing om te gaan werken met een externe coach. Deze vaste persoon die met de leraren meekijkt, is van grote meerwaarde. Ook het werken met wekelijkse bord-/werksessies in groepen van ongeveer zeven leraren is een belangrijke impuls voor de ontwikkeling naar bekwaam leraarschap. Binnen deze kleine groepen worden ervaringen uitgewisseld en kunnen vragen worden gesteld. Dat werkt heel prettig.'

TOT BESTEMMING KOMEN

Door de goed afgestemde begeleiding kan de leergierige Elgart zijn talenten en aspiraties verbinden aan de bekwaamheden van het vakmanschap. Coach Linda Sweering: 'Anas neemt zijn professionele ontwikkeling heel serieus en is daardoor in een korte periode een bekwame leraar geworden. Naast zijn natuurlijke kracht op pedagogisch vlak is hij ook actief bezig om zijn didactische vaardigheden ten volle te benutten. Wat hij zegt tegen zijn leerlingen is essentieel en hij vertelt met duidelijkheid en rust. Het komt aan. Ik zie kinderen groeien onder zijn bevlogenheid en dankzij de waarde die hij hecht aan het contact met leerlingen.'

Een betrokken, bevlogen én bekwame leraar laat 'persoonlijk meesterschap' zien. Bolk en Paalman (2021, p.21) schrijven: 'Bij persoonlijk meesterschap draait het om wat je als persoon al in huis hebt, je ervaringen, je talenten en je persoonlijke kwaliteiten, en hoe je dat alles kunt inzetten en ontwikkelen. ►

Leidinggevende Laura Nieuwenhuijze en Anas Elgart

Die ontwikkeling moet leiden tot een professional die vanuit een sterke identiteit het beroep van leraar vormgeeft.' In persoonlijk meesterschap laat 'de held' zien dat hij tot zijn bestemming is gekomen.

ANDEREN INSPIREREN

In de slotfase van het universele verhaal van 'de reis van de held' breekt het moment aan waarop de held anderen gaat inspireren. Bij de start van dit verhaal had Elgart de inspiratie om op reis te gaan. Hij maakte de overstap naar het basisonderwijs, omdat hij wist: iedereen heeft helden nodig. Inmiddels heeft hij een nieuwe held geïnspireerd om op reis te gaan.

'WE ZIJN BLIJ MET DE BESLIS- SING OM TE GAAN WERKEN MET EEN EXTERNE COACH'

Ook zijn zus Majdouline Elgart wil de overstap maken naar het primair onderwijs. Broer en zus Elgart kiezen voor het primair onderwijs omdat ze krachtige drijfveren hebben. Ze weten wat leerlingen in achterstandswijken nodig hebben en willen dat bieden.

Werkgevers die de specifieke behoeften, motieven en bevologenheid van zij-instromers herkennen en waarderen, krijgen de kans om bij te dragen aan de ontwikkeling van waardevolle en inspirerende leraren voor hun school. Schoolleider Nieuwenhuijze geeft schoolleiders en werkgevers daarbij de volgende adviezen: 'Zij-instromers moeten nog veel leerkrachtvaardighe-

den verwerven en maken een transitie door, omdat ze vanuit een ander werkveld komen. Dit maakt de weg van zij-instromers heel intensief. Als je er als bestuurder of schoolleider voor kunt zorgen dat de randvoorwaarden er zijn, hoeven zij-instromers daar niet mee bezig te zijn en kunnen ze volledig focussen op het eigen leerproces en de eigen ontwikkeling. Vertrouw op de ontwikkelingsmogelijkheden van zij-instromers en ondersteun hen in wat zij nodig hebben, zodat deze gemotiveerde starters gemotiveerd blijven en kunnen uitgroeien tot bevlogen, betrokken én bekwame leraren.' BSM

Met dank aan zij-instromer Anas Elgart en zijn 'hulpbronnen': de intern begeleider van El Amien 2 (zij blijft liever anoniem) en Laura Nieuwenhuijze (leidinggevende) en Linda Sweering (externe coach) van El Amien 1.

LITERATUUR

- Bolks, T., & Paalman, I. (2021). *Wie wil je zijn als leraar. Een boek over persoonlijk meesterschap van leraren*. Hogeschool Viaa.
- Campbell, J. (1949). *The Hero with the thousand faces*. Pantheon Books.
- Covey, S. R. (1989). *The 7 Habbits of Highly Effective People*. Free Press.
- Ruijters, M. C. P., Van Luin, G. E. A., & Wortelboer, F. Q. C. (Reds.). (2018). *Mijn binnenste buiten. Werken aan je professionele identiteit*. Management Impact.